

DOI: 10.33270/05257004.17
УДК 343.9.024:336.7:001.101

АКУЛІНІНА Альбіна*

інспектор аналітичного відділу (Центр кримінальної аналітики) Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6563-4725>

Спеціальні знання під час розслідування фінансових злочинів

Анотація. Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації суттєво збільшилася кількість фінансових злочинів, змінився їхній контекст: вони набули складніших інтелектуальних і латентних форм, що змушує переосмислити підходи до їх розслідування. З огляду на складність об'єктів дослідження – різних фінансових схем, бухгалтерської документації, електронних транзакцій, – без залучення спеціалістів (експертів, аудиторів, фінансових аналітиків, представників кіберполіції та інших фахівців) встановлення істини у справі буде малоімовірним. Одним із ключових напрямів забезпечення повного та ефективного досудового розслідування є законне й системне використання спеціальних знань під час розслідування фінансових злочинів в умовах воєнного стану в Україні. Увагу треба звернути на правові й практичні аспекти залучення експертів і фахівців, що мають вузькопрофільні знання у сфері фінансового аналізу, бухгалтерії, податкового обліку, інформаційної безпеки й оброблення великих масивів фінансових даних. В умовах воєнного стану слідчі працюють в умовах не лише законності залучення спеціалістів, а й складнощів доступу до документів, оскільки щоденно є ризики знищення доказів у зоні бойових дій, обмежена кількість компетентних спеціалістів і відсутня уніфікована методика роботи з фінансовими потоками. У статті обґрунтовано необхідність використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем. Сформульовано теоретичні положення і практичні рекомендації, які можна використовувати під час формування криміналістичних методик розслідування фінансових злочинів. Вони також спрямовані на вдосконалення практичної діяльності дізнавачів і слідчих щодо різноманітних аспектів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень цього виду.

Ключові слова: спеціальні знання; спеціаліст; експерт; експертиза; розслідування; фінансові злочини.

Історія статті:

Отримано: 01.08.2025

Переглянуто: 05.09.2025

Прийнято: 07.10.2025

Рекомендоване посилання:

Акулініна А. Спеціальні знання під час розслідування фінансових злочинів. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 168–175. DOI: 10.33270/05257004.17

*Відповідальний автор

Вступ

Спеціальні знання в діяльності правоохоронних органів підвищують ефективність виявлення, розкриття і розслідування злочинів. Під час фінансових розслідувань для виявлення і встановлення обставин вчинення протиправних дій у сфері економіки й фінансів потрібні спеціальні економічні знання з урахуванням галузевої спеціалізації (економічний і фінансовий аналіз, бухгалтерський облік, корпоративні, державні й муніципальні фінанси, оподаткування, банківська справа, ринок цінних паперів, страхування тощо). Важливим є знання перебігу економічних процесів і відхилень від цих процесів, незвичайних угод, фальсифікації бухгалтерської (фінансової) звітності.

Інтенсивне використання злочинцями нових способів і засобів фінансових злочинів змушує слідчого звертатися до фахівців і використовувати нові форми спеціальних знань за їх участі під час розслідування злочинів. Представники організованої та професійної економічної злочинності уникають відповідальності перед законом, оскільки вчинювані ними злочини високо латентні. Виявити їх методами фінансового контролю доволі складно, а нерідко й неможливо. Необхідно застосовувати спеціальні методики, використовувати розширені бази даних, ефективно проводити оперативно-розшукові заходи й слідчі розшукові дії, тобто активно залучати весь інструментарій.

Матеріали та методи

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів активно досліджували й обговорювали науковці. Серед учених, які займалися розв'язанням цього питання, треба виділити Р. С. Белкіна, С. Ф. Бичкову, А. І. Вінберга, Г. І. Грамовича, О. О. Ейсмана, Г. Г. Зуйкова, В. Я. Колдіна, І. П. Крилова, В. М. Махова, В. О. Образцова, М. І. Порубова, Є. Р. Россинську, М. О. Селіванова, І. М. Соротягіна, В. І. Шиканова.

Значний внесок у вивчення зробили також такі українські науковці, як В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, М. В. Костицький, В. С. Кузмічов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Г. М. Надгорний, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, В. Ю. Шепітько та багато інших.

Попри те, що питання використання спеціальних знань у правовому полі вивчали так ґрунтовно, форми використання спеціальних знань під час розслідування фінансових злочинів у науковій літературі належно не відображені.

Під час написання статті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, системний, формально-логічний (догматичний) та інші.

Результати й обговорення

У контексті порівняння понять «фінансовий контроль» і «фінансові розслідування» коректним буде таке порівняння: фінансовий контроль виник у межах бухгалтерського обліку, охопивши й синтезувавши його досягнення у сфері контролю економічної діяльності. Фінансові розслідування здебільшого також використовують методи контролю, проте постають уже як окрема галузь знань, що має свій предмет, метод і специфічні методичні прийоми (Тумчуйшин, 2021).

Фінансове розслідування має бути основною складовою загальної стратегії боротьби зі злочинністю, що ґрунтується на комплексних законодавчих засадах, у яких буде відображено роль фінансового розслідування як невіддільної частини роботи правоохоронного блоку (Tereshko, Pshyk, & Andrushchak, 2024). Чіткі цілі та завдання, цілеспрямовані заходи, достатні ресурси, організація підготовки слідчих й оперативних працівників з можливістю використання наданих законом повноважень з урахуванням комплексного та креативного підходу, послідовності та цілеспрямованості дій – усе це елементи ефективної стратегії здійснення фінансового розслідування.

Під час розслідування злочинів у сфері економічної діяльності використовувати спеціальні знання доцільно шляхом залучення фахівців для участі в процесуальній та іншій діяльності; проведення судових експертиз; різних перевірок, обстежень; одержання довідок та консультацій; витребування та використання документів, які складають такими особами, під час їх службової діяльності; допит спеціалістів як свідків або судових експертів, якщо вони брали участь у проведених судових експертизах (Rysin, & Fedorovych, 2024).

Ефективному виявленню й розкриттю злочинів в економічній сфері сприяє правильне застосування суб'єктами кримінального провадження спеціальних знань у галузі бухгалтерського, фінансового й податкового обліку, економіки та управління виробництвом, фінансів й кредиту, податків й оподаткування.

Деякі науковці вважають, що і слідчий зобов'язаний мати спеціальні знання. Зокрема, слідчий за своєю базовою підготовкою повинен мати спеціальні знання у різних галузях права, а також криміналістики, судової медицини і психіатрії. Однак досудове розслідування у будь-якому кримінальному провадженні потребує глибоких знань і в інших галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла. Особливе значення в організаційному і тактичному забезпеченні досудового розслідування має використання працівниками слідчих підрозділів «спеціальних знань» (Kryzhanovskyi, 2023). Тому під час досудового розслідування кримінальних проваджень

використання спеціальних знань може відбуватися в таких формах:

1) застосування спеціальних знань безпосередньо слідчим, судом, яким закон надає право збирати й оцінювати докази (ст. 93, ст. 94 КПК України¹);

2) використання спеціальних знань спеціаліста, якого в кримінальному провадженні залучено під час проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 71 КПК України);

3) використання спеціальних знань експерта, якого залучено для проведення експертизи (дослідження) об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та надання висновку з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери його знань (ст. 69 КПК України) (Kryzhanovskiy, 2023). Говорячи про використання допомоги спеціалістів під час розслідування незаконного збирання для використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також розголошення комерційної або банківської таємниці, необхідно зазначити, що під час проведення низки слідчих (розшукових) дій початкового та наступного етапів розслідування зазначених злочинів залучення спеціалістів є необхідним.

У разі незаконного збирання комерційної таємниці шляхом викрадення документів, які містять подібного роду відомості, до проведення слідчих (розшукових) дій, – огляду місця події, конфіденційної документації, сховища (сейфу) – необхідним заходом є запрошення спеціалістів у галузі організації захисту комерційної таємниці підприємства, конфіденційного діловодства та інших спеціалістів підрозділів або відділів економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

Можна також використовувати спеціальні знання зазначених осіб без залучення їх до проведення слідчих дій, зокрема отримання консультацій за потреби. У разі вчинення незаконного збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства, шляхом перехоплення інформації, що циркулює у технічних засобах і приміщеннях, під час проведення огляду місця події, огляду відповідних технічних засобів, приміщень необхідним є використання допомоги спеціалістів, зокрема електриків, фахівців у галузі кабельного господарства, зв'язківців, інженерів зв'язку, програмістів, фахівців із захисту інформації та інформаційних комп'ютерних систем, архітекторів, фахівців з організації функціонування димовідсмокочувачів, інженерів з техніки безпеки на підприємстві, працівників охорони та інших осіб. У деяких випадках доцільним є використання

спеціальних знань цих осіб без залучення їх до проведення слідчих (розшукових) дій.

У контексті використання спеціальних знань експерта, якого залучено для проведення експертизи (дослідження) під час розслідування незаконного збирання та розголошення комерційної таємниці, судова експертиза є практичною діяльністю із застосування спеціальних наукових знань тієї чи іншої галузі в кримінальному процесі (Baraniak, & Svidynska, 2022).

Проведення експертизи – це слідча дія, яка полягає в дослідженні експертом за дорученням слідчого судді (суду) речових доказів та інших матеріалів для встановлення фактичних даних і обставин, що мають значення для правильного розслідування кримінального провадження (Pokataiev, 2020).

Залучення до провадження фахівців і призначення судових експертиз не означає, що слідчий недостатньо або зовсім не має знань у цій галузі. За окремими категоріями знань слідчий може бути обізнаний не менше, ніж фахівець. Ця обізнаність, безперечно, сприятиме слідчому у визначенні предмета й пріоритетних напрямів майбутнього експертного дослідження, проте, на нашу думку, є не обов'язковою з огляду на неможливість бездоганного володіння іншими галузями знань. Адже основним завданням слідства є розкриття злочинів, а слідчого – їх розслідування, виявлення елементів професійності, творчості в складному процесі пошуку об'єктивної істини у провадженні (Hetmanets, 2020). У межах правового регулювання діяльності слідчий не може виконувати обов'язки фахівця, експерта чи заміщати їх, він має об'єктивно оцінити одержані висновки.

Для виявлення відмивання злочинних доходів отримали розвиток процедури обов'язкового і внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль являє собою діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, спрямовану на виявлення операцій, які підлягають обов'язковому контролю, а також інших операцій з грошовими коштами або іншим майном, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму.

Обов'язковий контроль – сукупність затверджених Державною службою фінансового моніторингу заходів з контролю за операціями з грошовими коштами або іншим майном на підставі інформації, яку надають організації, що здійснюють такі операції, а також з перевірки цієї інформації відповідно до законодавства (Bershov, 2023).

В Україні широко використовують економічні методи, зокрема критерії самостійного оцінювання ризиків для платників податків, які застосовують податкові органи в процесі відбору

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>

об'єктів для проведення виїзних податкових перевірок:

- податкове навантаження у цього платника податків нижче за середній рівень серед підприємств у конкретній галузі (виду економічної діяльності);

- випередження темпу зростання витрат над темпом зростання доходів від реалізації товарів (робіт, послуг);

- виплата середньомісячної заробітної плати на одного працівника нижча середнього рівня за видом економічної діяльності;

- значне відхилення рівня рентабельності, за даними бухгалтерського обліку, від рівня рентабельності для сфери діяльності, за даними статистики;

- побудова фінансово-господарської діяльності на основі укладання договорів з контрагентами-перекупниками або посередниками («ланцюжок контрагентів») без наявності розумних економічних або інших причин (ділової мети) та ін. (Chornous, & Lisitskiy, 2023).

Передання функції виявлення податкових злочинів податковим органам без наділення їх відповідними повноваженнями з проведення оперативно-розшукової діяльності знизило кількість кримінальних справ. Результатом стало значне скорочення статистичних показників боротьби з податковою злочинністю. За різними даними, залишаються невиявленими близько 60 відсотків злочинів. Сьогодні, за законом, єдиним приводом для порушення кримінальних справ про злочини у сфері оподаткування є матеріали перевірки податкових органів.

Дані статистики свідчать, що не більше як вісім відсотків кримінальних справ порушують за результатами перевірок податкових органів. Переважну ж більшість злочинів виявляли органи внутрішніх справ. І ці показники залишаються стійкими протягом багатьох років.

Функція протидії податковій злочинності для податківців є супутньою. Передання функції виявлення податкових злочинів податковим органам без вживання додаткових заходів може привести до зниження кількості кримінальних справ ще приблизно на 90 відсотків (Trach, 2020).

Особливе місце належить аналізу фінансового стану й платоспроможності суб'єкта господарювання, який здійснюють на практиці контролювальні й правоохоронні органи. Водночас методика такого аналізу як сукупність правил, прийомів і способів для виконання поставлених завдань повинна бути конкретна. Вона залежить від мети, завдань, об'єктів дослідження інформації.

Центральним елементом методики є вибір системи показників для дослідження об'єктів і предметів аналізу, а також розроблення моделей їх взаємозв'язку. Вимірювання причинно-наслідкових взаємозв'язків в аналізі, оцінювання результатів впливу різних чинників на підсумкові показники, первинне оброблення вихідної

інформації треба проводити за допомогою спеціального інструментарію – способів і прийомів. Вони є найважливішими елементами методики фінансового аналізу. Традиційними способами аналітичного оброблення інформації є: порівняння, використання абсолютних і відносних величин, групування вихідних даних, різні види оцінок, визначення відхилень, процентних і середніх величин.

У фінансовому аналізі застосовують широкий спектр його видів, методів і прийомів: структурний, структурно-динамічний, трендовий (перспективний), коефіцієнтний аналіз; факторний аналіз з використанням методів ланцюгових підстановок, інтегрального, кореляційного, регресійного методів тощо. В діяльності правоохоронних органів використовують багато з розглянутого фінансово-аналітичного інструментарію. Зазіхання на економічні відносини мають латентний характер. Ухваленню рішення про долю заяви або повідомлення про злочин здебільшого передують перевірна діяльність, під час якої виробляють додаткові дії з використанням засобів оперативно-розшукового характеру, методів документального контролю (Marushev, 2020).

Як правило, первинними матеріалами є акти органів державного контролю, відомчих ревізій, а також відомості, отримані оперативним шляхом. Вивчення слідчої, експертної та судової практики свідчить про недоброякісність, а часом навіть і необ'єктивність первинних матеріалів, що надходять для оцінювання. Висновки, які містяться в них, нерідко помилкові. Найтипніше, коли акт не містить посилання на первинні бухгалтерські документи, в ньому не повно відображені всі істотні обставини. У багатьох випадках під час розгляду матеріалів треба провести повторну перевірку (Chirko, & Lysiak, 2025).

Під час розслідування злочинів, пов'язаних із привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем, а також інших злочинів у сфері господарської та службової діяльності переважно досліджують фінансово-господарські документи, з'ясовують питання виробничого характеру. Зокрема, призначають і проводять такі види судових експертиз: судово-економічні (планово-економічну, фінансово-економічну), судово-бухгалтерські (експертизи бухгалтерських операцій на промислових підприємствах, у бюджетних організаціях, на підприємствах торгівлі, у будівельних організаціях тощо); судово-товарознавчу; судово-технологічну; криміналістичні (наприклад, почеркознавча, техніко-криміналістична експертиза документів, трасологічна); інженерно-технічні; судово-агропромислові. За потреби дослідження питань з інших галузей знань, зумовленої певною слідчою ситуацією, слідчий може призначити й інші судові експертизи (Vitko, 2021).

Головною метою фінансового розслідування є виявлення та документування фактів руху грошових коштів під час здійснення злочинної діяльності, зв'язків між джерелами походження грошових коштів і тим, коли вони були одержані та де зберігаються, що може стати доказом та джерелом інформації про злочинну діяльність. Основні цільові орієнтири та завдання здійснення фінансових розслідувань такі:

- збирання і систематизація інформації у сфері публічних фінансів;
- виявлення зон ризиків у сфері публічних фінансів шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних;
- оцінювання ризиків і загроз фінансовій безпеці, напрацювання способів їх мінімізації та усунення;
- складання прогнозів розвитку кримінальних тенденцій в економіці загалом й у сфері публічних фінансів, зокрема і запобігання їх виникненню;
- виявлення злочинних технологій, схем і механізмів злочинної діяльності та закономірностей функціонування, їх розкриття;
- оцінювання чинного законодавства щодо наявності передумов створення схем злочинної діяльності у сфері публічних фінансів;
- складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів щодо регулювання відносин у сфері публічних фінансів;
- боротьба зі злочинністю в оподаткуванні, митній та бюджетній сфері (Kreminskyi, & Omelchuk, 2022).

Однак фінансові розслідування є надзвичайно складним видом дослідження.

По-перше, їх здійснення потребує багаторічного досвіду роботи з фінансовою сферою.

По-друге, самостійними зусиллями жодне відомство не в змозі охопити широкий спектр інформації, необхідної для відстеження всіх фінансових операцій.

По-третє, масштабність, різноманітність і мінливість фінансового сектору ускладнюють фінансові розслідування.

До предмета фінансових розслідувань як особливого виду аналізу належить фінансова складова злочинної діяльності. Саме вивчення фінансової складової на основі відповідної методики, технології та організації праці може суттєво допомогти правоохоронним органам під час виявлення та розслідування практично будь-якого злочину, пов'язаного з рухом фінансових ресурсів і слідами у вигляді фінансової інформації. Нині фінансові розслідування можуть проводити як уповноважені державні органи, так і приватні організації. Тобто суб'єктами фінансових розслідувань є як представники органів державної влади, так і суб'єкти приватного сектору економіки, зокрема консалтингові компанії.

У сучасному суспільстві проведення фінансових розслідувань на державному рівні є одним

із найважливіших завдань, які постають перед будь-якою країною, оскільки розвиток технологій призвів до того, що організація потоків грошових коштів може бути налагоджена в будь-якому місці світу за наявності комп'ютера та Інтернету. Основним завданням державних органів, які займаються фінансовими розслідуваннями, є забезпечення економічної безпеки держави, профілактика, виявлення, запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням, учиненим в економічній сфері, зокрема корупційних правопорушень, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо (Korcha, 2020).

Отже, фінансові розслідування – це інструмент виявлення та запобігання різноманітним зловживанням, пов'язаним з ухиленням від сплати податків, шахрайством, корупційними проявами тощо. Метою застосування фінансових розслідувань є протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, а також незаконному виведенню грошових коштів за межі країни, що негативно позначається на економіці та порушує економічну безпеку держави.

Обґрунтовуючи міждисциплінарний характер фінансових розслідувань, деякі вчені розкривають такі аспекти:

- економічний – виявлення економічного механізму вчинення порушень, оцінювання шкоди наслідків конкретного порушення, розроблення рекомендацій для усунення економічних причин порушень;

- юридичний – кваліфікація конкретного порушення, вивчення законодавства щодо уникнення відповідальності за вчинення порушень тощо;

- криміналістичний – процес збору, закріплення та вивчення матеріалів (доказів порушень), методологія та методика збору, закріплення й вивчення матеріалів (доказів порушення);

- кримінологічний і психологічний – виявлення порушення у фінансовій сфері, розроблення відповідних заходів профілактики порушень.

Фінансові розслідування як практична діяльність – це дослідження фінансової інформації з метою виявлення та розслідування злочинів, що мають фінансову складову. Фінансові розслідування як сфера наукового знання – це вивчення закономірностей формування фінансової інформації про злочинну діяльність (Kreminskyi, & Omelchuk, 2022).

Механізм фінансових розслідувань доцільно розглядати як сукупність прийомів, способів, методів та організаційних форм, що забезпечують діяльність спеціалізованих підрозділів правоохоронних органів з дослідження фінансової інформації для виявлення і розслідування злочинів.

Висновки

Отже, використання спеціальних знань під час розслідування фінансових злочинів у широкому розумінні являє собою складний, багатоплановий і динамічний процес, зумовлений сукупністю кваліфікаційних, доказових та криміналістичних характеристик злочинів цієї категорії. Особливості фінансових злочинів полягають не лише у складності механізму вчинення, а й у високій латентності, використанні складних економічних схем, багаторівневих транзакціях та новітніх інформаційних технологіях. Це потребує від слідчих і оперативних підрозділів застосування не лише загальних криміналістичних знань, а й глибоких спеціальних знань у галузі економіки, бухгалтерського обліку, аудиту, банківської діяльності, фондового ринку, оподаткування, а також цифрової криміналістики.

На відповідних слідсприймаючих об'єктах, пов'язаних із фінансовими операціями, можуть залишатися як матеріальні, так і нематеріальні сліди, зокрема електронні дані, метадані транзакцій, цифрові підписи, логи інформаційних систем, а також традиційні матеріальні об'єкти: документи, гроші, печатки, штампи, бланки суворої звітності тощо. Виявлення, фіксація та дослідження таких об'єктів потребує залучення кваліфікованих експертів і використання сучасних методів криміналістичного аналізу.

Експертно-криміналістичне дослідження зазначених об'єктів сприяє накопиченню доказової інформації, необхідної для підтвердження або спростування версій слідства, і виступає ключовим інструментом у доведенні факту злочину. У цьому контексті особливого значення набуває своєчасна підготовка і призначення комплексу криміналістичних експертиз. Такими можуть бути:

– судово-почеркознавча експертиза – для встановлення виконавців підписів або рукописних записів у фінансових документах;

– судово-трасологічна експертиза – для дослідження слідів механічного впливу на сейфи, замки, пломби;

– судово-технічна експертиза документів – для виявлення підрбок, внесення змін у первинні бухгалтерські чи банківські документи;

– експертиза підроблених грошей та цінних паперів – для ідентифікації фальшивих грошових знаків та акцій, облігацій, векселів;

– експертиза рельєфних знаків, реквізитів документів, відбитків печаток і штампів – для встановлення факту підробки або незаконного використання;

– експертиза речовин, матеріалів і виробів – для аналізу складу та походження предметів, що мають доказове значення;

– експертиза цілого за частинами – для відновлення знищених або пошкоджених носіїв інформації, документів чи матеріальних об'єктів.

Цей перелік не вичерпний. У конкретних умовах розслідування фінансових злочинів можна призначати також інші види експертиз, зокрема комп'ютерно-технічна, економічна, бухгалтерська, товарознавча, лінгвістична і фоноскопична. Комплексне використання таких досліджень дає змогу встановити об'єктивну істину у справі, мінімізувати ризики втрати доказів і забезпечити належне процесуальне оформлення результатів.

Залучення спеціальних знань під час розслідування фінансових злочинів є не просто допоміжним елементом, а одним із ключових чинників успішності досудового розслідування. Воно забезпечує можливість не лише якісно збирати доказову базу, а й своєчасно виявляти нові механізми та способи вчинення економічних правопорушень, що особливо актуально в умовах швидкої трансформації фінансових ринків і зростання кіберзлочинності.

References

- [1] Baraniak, V., & Svidynska, V. (2022). Problems of document examination during the investigation of crimes in the credit-financial sphere. *Visnyk of Lviv Polytechnic National University. Series "Legal Sciences"*, 9(2), 129-132. DOI: 10.23939/law2022.34.129
- [2] Bershov, H.Ye. (2023). State of scientific development of the issue of specialised knowledge in criminal proceedings. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 3(30), 339-345. DOI: 10.32631/vca.2023.3.29
- [3] Chipko, N.V., & Lysiak, N.V. (2025). Forms of use of specialised knowledge and their evidentiary value at the current stage of fraud investigation. *Prykarpatskyi Legal Bulletin*, 1(60), 145-150. DOI: 10.32782/pyuv.v1.2025.29
- [4] Chomous, Yu.M., & Lisitskyi, A.V. (2023). Specialised knowledge in criminal proceedings: concept, content, and forms of implementation during investigation of criminal offences. *Legal Scientific Electronic Journal*, 1, 477-480. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-1/112
- [5] Hetmanets, O. (2020). Financial security as an object of legal regulation. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 3, 218-223. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.3.37
- [6] Kopcha, N.Yu. The importance of forensic characterization in investigating official forgery. *Legal Scientific Electronic Journal*, 9, 335-337. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-9/82

- [7] Kreminskyi, O.V., & Omelchuk, L.M. (2022). Use of specialised knowledge in investigating legalization (money laundering) of criminal proceeds in the context of virtual currencies. *Analytical-Comparative Jurisprudence*, 3, 184-189. DOI: 10.24144/2788-6018.2021.03.34
- [8] Kryzhanovskiy, A. (2023). Financial security as an object of financial criminal offences. *Visnyk of Lviv Polytechnic National University. Series "Legal Sciences"*, 10(1), 271-278. DOI: 10.23939/law2023.37.271
- [9] Marushev, A. (2020). On the forms of application of specialised knowledge in the process of investigating criminal bankruptcy. *Legal Bulletin*, 5, 56-93. DOI: 10.32837/yuv.v0i5.2002
- [10] Pokataiev, P.S. (2020). State management policy on organisation of expert-forensic activity in Ukraine in the context of ensuring national security. *State and Regions. Series "Public Administration"*, 1(69), 93-98. DOI: 10.32840/1813-3401.2020.1.15
- [11] Rysin, V.V., & Fedorovych, B.I. (2024). Features of combating money laundering in modern financial markets. *Business Inform*, 2, 228-236. DOI: 10.32983/2222-4459-2024-2-228-236
- [12] Tereshko, O.M., Pshyk, R.M., & Andrushchak, H.S. (2024). Features of conducting and information support of financial investigations. *State Administration: Improvement and Development*, 5. DOI: 10.32702/2307-2156.2024.5.13
- [13] Trach, S.S. (2020). Use of specialised knowledge during the investigation of criminal offences in the field of economic activity. *Legal Science*, 1(103), 2, 24-32. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-103-2.04
- [14] Tymchyshyn, A.M. (2021). The use of specialised knowledge in investigating criminal offences committed using computer technologies. *Scientific Legal Journal*, 13, 218-224. DOI: 10.32782/ln.2021.13.31
- [15] Vitko, O.Yu. (2021). Generic object of criminal offences in the financial system. *Dictum Factum*, 2(10), 127-136. DOI: 10.32703/2663-6352/2021-2-10-128-13

Список використаних джерел

- [1] Бараняк В., Свідинська В. Проблеми дослідження документів під час розслідування злочинів у кредитно-фінансовій сфері. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2022. Т. 9. № 2. С. 129–132. DOI: 10.23939/law2022.34.129
- [2] Бершов Г. Є. Стан наукової розробленості питання про спеціальні знання в кримінальному провадженні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 339–345. DOI: 10.32631/vca.2023.3.29
- [3] Чіпко Н. В., Лисяк Н. В. Форми використання спеціальних знань та їх доказове значення на сучасному етапі розслідування шахрайства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2025. Вип. 1 (60). С. 145–150. DOI: 10.32782/ruuv.v1.2025.29
- [4] Черноус Ю. М., Лісіцький А. В. Спеціальні знання у кримінальному провадженні: поняття, зміст, форми реалізації під час розслідування кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 477–480. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-1/112
- [5] Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218–223. DOI 10.32849/2663-5313/2020.3.37
- [6] Копча Н. Ю. Значення криміналістичної характеристики в розслідуванні службового підроблення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 335–337. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-9/82
- [7] Кремінський О. В., Омельчук Л. М. Використання спеціальних знань при розслідуванні легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах використання віртуальних валют. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 184–189. DOI: 10.24144/2788-6018.2021.03.34
- [8] Крижановський А. Фінансова безпека як об'єкт фінансових кримінальних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2023. Т. 10. № 1. С. 271–278. DOI: 10.23939/law2023.37.271
- [9] Марушев А. До питання про форми застосування спеціальних знань у процесі розслідування кримінального банкрутства. *Юридичний вісник*. 2020. № 5. С. 56–63. DOI: 10.32837/yuv.v0i5.2002
- [10] Покатаев П. С. Управлінська політика держави щодо організації експертно-криміналістичної діяльності в Україні в контексті забезпечення державної безпеки. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2020. № 1 (69). С. 93–98. DOI: 10.32840/1813-3401.2020.1.15
- [11] Рисін В. В., Федорович Б. І. Особливості протидії відмиванню грошей на сучасних фінансових ринках. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 228–236. DOI: 10.32983/2222-4459-2024-2-228-236
- [12] Терешко О. М., Пшик Р. М., Андрущак Г. С. Особливості проведення та інформаційне забезпечення фінансових розслідувань. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 5. DOI: 10.32702/2307-2156.2024.5.13

- [13] Трач С. С. Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103). Т. 2. С. 24–32. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-103-2.04
- [14] Тимчишин А. М. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням комп'ютерних технологій. *Науковий юридичний журнал*. 2021. № 13. С. 218–224. DOI: 10.32782/ln.2021.13.31
- [15] Вітко О. Ю. Родовий об'єкт кримінальних правопорушень в сфері фінансової системи. *Dictum factum*. 2021. № 2 (10). С. 127–136. DOI: 10.32703/2663-6352/2021-2-10-128-138

AKULININA Albina

Inspector of the Analytical Department (Center for Criminal Analytics) of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6563-4725>

Specialized Knowledge in Financial Crime Investigations

Abstract. In the current circumstances, namely after the start of the full-scale aggression of the Russian Federation, the number of financial crimes has significantly increased, and the context of their commission has changed, as they are taking on more complex intellectual and latent forms. This compels conclusions to be drawn and approaches to investigating this type of criminal offence to be reconsidered. Moreover, given the complexity of the objects of investigation-various financial schemes, accounting documentation, and electronic transactions—it has been established that without the involvement of specialists (experts, auditors, financial analysts, cyber police officers, and other professionals), establishing the truth in a case is highly unlikely. One of the key areas for ensuring comprehensive and effective pre-trial investigation is the lawful and systematic involvement of special knowledge in the investigation of financial crimes under martial law in Ukraine. Particular attention should be paid to the legal and practical aspects of engaging experts and specialists possessing highly specific knowledge in financial analysis, accounting, taxation, information security, and the processing of large volumes of financial data. At present, under martial law, investigators face not only issues concerning the legality of involving specialists but also difficulties in accessing documents, since there are daily risks of destruction of evidence in combat zones, a limited number of competent specialists, and the absence of a unified methodology for working with financial flows. This article substantiates the necessity of applying special knowledge when investigating crimes related to embezzlement, misappropriation of property, or its acquisition through abuse of official position. It formulates theoretical provisions and practical recommendations that can be used in developing forensic methods for investigating financial crimes, which are also aimed at improving the practical activities of inquirers and investigators regarding various aspects of the use of special knowledge in investigating this type of criminal offence.

Keywords: special knowledge; specialist; expert; expertise; investigation; financial crimes.